

AHMET RASİM İLE ÂŞIK COŞKUN ARASINDAKİ “TÜRKÇE ŞİİRLER” TARTIŞMASI*

Ummahan NERKİZ**

ÖZ: II. Abdülhamit Dönemi Türk Edebiyatı, edebî tartışmalar açısından oldukça verimli bir dönem olmuştur. Mehmet Emin Yurdakul’un, sonradan *Türkçe Şiirler* adıyla kitaplaştırdığı şiirlerinden sonra edebiyat hayatımızda yankı bulan *Türkçe Şiirler* tartışması da II. Abdülhamit Dönemi Türk Edebiyatı içerisinde değerlendirilmesi gereken, yalnız dönemin ediplerinin edebî anlayışını göstermesi bakımından değil; tenkit, teori ve fikrî açıdan dönemin zenginliğini göstermesi bakımından da önemlidir. Bu makalede, *Türkçe Şiirler* tartışmasının bir uzantısı olarak, Hicri 1315 yılının Mart ayında, Âşık Coşkun ile Ahmet Rasim arasında başlayan sadeleşme, dilin ıslahı, Türkçe şiir, dönemin ihtiyaçlarına uygun bir şiir ve edebiyat dili oluşturma düşüncesi etrafında şekillenen edebî tartışma ve bahsi geçen tartışmada kullanılan “Âşık Coşkun” müstearı üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Rasim, Âşık Coşkun, Ahmet Mithat Efendi, *Türkçe Şiirler* Tartışması.

The Discussion on Türkçe Şiirler (Turkish Poetry) Between Ahmet Rasim and Âşık Coşkun

ABSTRACT: Turkish Literature in The Period of Sultan Abdulhamid II was a very productive period in terms of literary discussions. The discussion on Türkçe Şiirler had repercussion in our literary life whereafter M. Emin Yurdakul’s poetry which was later published into a book named *Türkçe Şiirler*. It is an important matter that must be utilized in Turkish Literature in The Period of Sultan Abdulhamid II and not only in terms of reflecting the literary sense of the poets in the period but also in terms of reflecting substantiality of the period regarding criticism, theory and men-

* Bu makale, TÜBİTAK 2210/A Genel Yurt İçi Yüksek Lisans Burs Programı kapsamında desteklenen *Ahmet Rasim’de Edebî Tenkit* (Gazi Üni. SBE, 2015) isimli yayımlanmamış yüksek lisans tezinden hareketle yazılmıştır.

** Ege Üni. SBE Doktora Öğr. ummahannerkiz@gmail.com.tr

tality. In this study, the literary discussion between Âşık Coşkun and Ahmet Rasim initiated in March, 1315 Hijri on the issues of the simplification and melioration of the language, Turkish poetry and the creation of a poetry and literary language which suited for period's needs as an extension of the discussion of Türkçe Şiirler and the nick name of "Âşık Coşkun" which is used in the mentioned discussion.

Keywords: Ahmet Rasim, Âşık Coşkun, Ahmet Mithat Efendi, the Discussion on *Türkçe Şiirler*.

Giriş

Sanatın, II. Abdülhamit Dönemi Türk Edebiyatı, edebî tartışmalar bakımından oldukça hareketli bir dönem olmuştur. Bu dönemin içerisinde değerlendirilebileceğimiz ve Mehmet Emin Yurdakul'un, *Türkçe Şiirler* adıyla kitaplaştırdığı şiirlerinden sonra gündeme gelen "Türkçe Şiirler" mevzusu, Türk aydınlarının Tanzimat'tan bu yana eğildikleri dil tartışmalarının bir devamı niteliğindedir. Kökü eskilere dayanan dilde sadeleşme fikri ve yaşanan çağın gereksinimlerine uygun bir edebiyat dili oluşturma düşüncesi, devrin siyasî ve kültürel olaylarının da etkisiyle milli bir boyut kazanmıştır. 1897 Türk -Yunan Harbi'nin yarattığı duygusal atmosferin de etkisiyle, dilde ve tarihte Türkçülük hareketiyle birlikte bu konular tekrar gündeme gelmiş, Mehmet Emin Yurdakul'un şiirleriyle ivme kazanmıştır. Edebiyat-ı Cedide edebî anlayışının iyice kuvvet bulduğu bu yıllarda bir yandan saz şairlerinin taklidi suretiyle bir yandan da Mehmet Emin Yurdakul'un üslubunun etkisiyle dönemin edipleri arasında hece vezni ve "sâfi Türkçe" ile şiir yazma eğilimi giderek kuvvet bulmuştur. Dilde sadelik ve tasfiyecilik tartışmalarının da devam ettiği bir sırada, "*Türkçe Şiirler*" etrafında yayımlanan bu şiirler, takdirle karşılandığı gibi eleştirilere de maruz kalmıştır. Mehmet Emin Yurdakul'un *Türkçe Şiirler* adlı eserinin uyandırdığı geniş yankılar ve etrafında gelişen tartışmalar başlı başına bir çalışmanın konusudur.¹ Bu makalede "*Türkçe Şiirler*" tartışmaları etrafında şekillenen ve 1315 (1899) yılının Mart ayında Âşık Coşkun ile Ahmet Rasim arasında meydana gelen Türkçe şiir, sadeleşme, dilin ıslahı, şiir ve edebiyat dili konuları ile "Âşık Coşkun" müstearı üzerinde durulacaktır.

Ahmet Rasim ile Âşık Coşkun arasında cereyan eden bu tartışmada, makalelerde geçen ifadeler "Âşık Coşkun" müstearını kullanan kişinin Ahmet Mithat Efendi olduğunu göstermektedir. Ahmet Mithat Efendi bu tarihten yaklaşık üç yıl önce *Tâlim-i Edebiyat* münakaşalarının devam ettiği

¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Tansel 1989: XV- LXIV; Levend 2010: 264-271; Öksüz 2004: 54-56.

yıllarda “Derviş” imzasının kendisine ait olduğu ile ilgili ithamlar karşısında “*Bendeniz, mübahâsât-ı ciddiyede hiçbir vakit imzâ-yı müstear kullanmamış ve ismini ortaya koymaya cüreti olmayan adamı, hiçbir zaman adam bile saymamış olduğumdan, ‘Derviş’ imzası benim müstear imzam olmadığını katiyen ilân ederim*” (Ahmet Mithat Efendi 1886: 3) diyerek müstear kullanmaya karşı olduğunu sert bir şekilde ifade etmiştir. Bu sözlerden üç yıl sonra Ahmet Rasim’in kaleme aldığı “*Âşık Coşkun Efendi’ye*” başlıklı makalede geçen aşağıdaki ifadeler, Âşık Coşkun müstearını Ahmet Mithat Efendi’nin kullanmış olduğunu destekler niteliktedir:

Letaif-i Rivâyat’ta yazmış olduğunuz hikâyât-ı mudhike ile arada sırada neşir ve tercüme ettiğiniz beliyât-ı mudhike fıkraları komiklikte benim Şehir Mektupları’ndan aşağı kalır mı? Biz üstada riâyet edenlerdeniz (Ahmet Rasim 1315/5: 1188).

Ayrıca söz konusu tartışmada, taraflar her fırsatta, birbirlerini tanıdıklarını dile getirmektedir:

Âşık Coşkun’u ben de tanırım, severim. Malumat-ı vesia-i ilmiye ve edebiyesinden hayli istifade ettiğimi itiraf ile beraber hürmet-i fevkalade-i tilmizânemi kabul buyurmalarını daima temenni ederim (Ahmet Rasim 1315/3: 1142).

Âşık Coşkun’un da Ahmet Rasim’i çok iyi tanıdığını, Ahmet Rasim’in şu ifadeleri göstermektedir:

Ben ‘Darüşşafaka’ denilen (...) bir mektepte terbiye-i İslâmiye ile perverde olmuş bir cüz-i ferd olduğum ve Türklük denilen bu heyet-i muazzama-i ictimaiyeye mensubiyet-i kâmilemi lehü’l-hamd ve’l-minne hiçbir veçhile lekedâr etmediğim cihetle ikisinden müteşekkil bu nâmus-ı ekber ve müşerreffe zerre kadar dokunacak olanlara medâr-ı hayât bildiğim kalemimle müdâfaaya daima hazırım. Buralarını Âşık Coşkun’un bilmesi icap ederken ve kendilerinden öğrendiğimiz emsâl-i hamiyeti, vatanperverliği, milliyetperestîyi ta’dil ede ede yediğimiz nimetin tabasbustan ârî, kizb ve riya ve hulûs ve iğfâlden berî olarak âcizâne yazı ile şükürnü ifa etmekte olduğumuzu bilirken birtakım fikarat-ı müteselsile ve tarizât-ı hafife ile aleyhimize hücum emareleri göstermesi cây-ı sualdir (Ahmet Rasim 1315/3: 1142).

Dekadanlar Tartışması sırasında Ahmet Mithat Efendi’nin kendilerine karşı tarizlerinin, açıktan olmasa da, devam ettiğini söyleyen Hüseyin Cahit Yalçın, *Kavgalarım* adlı eserinde, bu kapalı dokundurmalara örnek

olarak; Ahmet Mithat Efendi'nin *Türkçe Şiirler* münasebetiyle Ahmet Rasim'e hitaben yazdığı 15 Mart 1315 tarihli *Tarik* gazetesinde yayımlanan mektubunu örnek olarak vermiştir:

Dekadanlık meselesine dair cereyan eden mübahese-i ciddiye bu suretle bitti. Ahmet Mithat Efendi gerek Tevfik Fikret Bey'in gerek benim makalelerimize açıktan açığa cevap vermedi. Fakat gördüğü mukabele beklediği yolda olmamış olacak ki içinde derin bir içbirar daha doğrusu kin payidar kaldı. Bunun eserini Peşte'de çıkan "Revue d'Orient" mecmuasına Hacı Ahmet nam-ı müstearıyla yazılan bir makaleden –ki ağleb-i ihtimale göre bunun muharriri kendisidir- Tarik gazetesinde bahsederken yine üdeba-yı cedideye tariz suretiyle izhar ettiği gibi Türkçe Şiirler münasebetiyle Ahmet Rasim Bey'le aralarında cereyan eden mübahese esnasında Tarik gazetesinin 15 Mart 315 tarihli nüshasında Ahmet Rasim Bey'e hitaben yazdığı mektuba da şu tarizleri ilave etmiştir:

'Türk şii' denilen o yakışksız, biçimsiz şeylerle kulüb-ı safiye-i ümmette cevelân eden hiss-i muhterem-i şairiyeti lekedat etmek reva değildir' diyorsunuz. Aman ey Rasim Efendi bu ne turfe söz? Hangi ümmetin kulüb-ı safiyesinde? Bazıları Dekadan, bazıları onlardan eşna' olmak üzere "Fraziyolog" ve "Pedan" olan beş on şıklardan, eski üdebâ-yı cedide yeni üdebâ-yı cidiyeden filandan ibaret olan zümrenin müşevveş kulübündeki Acem artığı, Frenk bozuntusu hiss-i şairiyet mi? Kardaşım! "Ümmet" sulh zamanında eli yatağanda olan hâlis Türkler, mübarek müselmanlardır. Büchner'in karileri, Bourget'nin tâbiileri değil! (Yalçın 1910: 173-174).²*

Hüseyin Cahit, "Âşık Coşkun" imzasının Ahmet Mithat Efendi'ye ait olduğunu açık bir suretle dile getirmemiştir, ancak eserinde verdiği bu metin parçasının Âşık Coşkun'un yazdığı 15 Mart 1315 tarihli "Yazıcı Rasim Efendi'ye" adlı makalede yer aldığı görülmektedir. Öte yandan Ağâh

* Bu kelimenin doğru kullanımı "cedideden" olmalı.

² Ahmet Mithat Efendi de *Tarik* gazetesinde yer alan "Lisan Meselesi" adlı yazısında Hacı Ahmet'in *Revue D'Orient* gazetesinde yer alan bu makalesinden bahsetmiştir. Ahmet Mithat Efendi, söz konusu makalesinde; Hacı Ahmet'in *Revue D'Orient* gazetesinde yayımlanan "Türkiye'de Yeni Meyelân-ı Edebi" adlı makalesine de değinmiştir. Hacı Ahmet'in, Mehmet Emin Yurdakul'un "*Türk Şiirleri*" adıyla yayımladığı "*asâr-ı Türkiye'den*" övgüyle bahsettiğini ve bu "*sade ve güzel üslub-ı millide*" Türklerin devam etmesi gerektiğini tavsiye ettiğini belirten Ahmet Mithat Efendi, yazarın daha sonra dekadanalık meselesine dahi giriştiğini ifade etmiştir. Ahmet Mithat Efendi, bu konuda kendi fikirlerini de ilave ederek makalesine son vermiştir (Ahmet Mithat 1315/1: 3).

Sırrı Levend'in *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri* adlı kitabının "Türkçe Şiirler Sorunu" başlıklı bölümünde kullandığı ifadeler de "Âşık Coşkun" imzasının Ahmet Mithat Efendi'ye ait olduğu hususundaki fikrimizi destekler mahiyettedir:

Ahmet Rasim, Ahmet Mithat'a yazdığı bir mektupta 'Türkçe Şiirler'e şu satırlarla dokunuyordu:

Türk şiiri denilen yankısız biçimsiz şeylerle kulüb-ı sâfiye-i ümmette cevelân eden hiss-i muhterem-i şairiyeti lekedâr etmek reva değildir.

Ahmet Rasim İrtika gazetesine yazdığı bir yazıda da Türkçe Şiirler'i yine kınıyor. Tarik gazetesinde Coşkun imzasıyla 'Yazıcı Rasim Efendi'ye' başlığı altında çıkan bir yazıda Ahmet Rasim'e şöyle karşılık veriyor (Levend 2010: 266).

15 Mart 1315 tarihli *Tarik* gazetesinde yayımlanan makaleyi aynen aktaran Ağâh Sırrı Levend, ilerleyen satırlarda da Ahmet Mithat'ın *Tarik* gazetesinin 1899 tarihli nüshalarında Ahmet Rasim'e karşı *Türkçe Şiirleri* savunduğunu belirtmiştir. Ayrıca, *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*'nin 1. cildinde yer alan "Ahmet Mithat" maddesinde, Ahmet Mithat Efendi için "Coşkun ve Mehmet Cevdet imzalarını da kullandı" ifadeleri yer almaktadır (2010: 32). Gündüz Artan'ın *Tanzimattan Günümüze Takma Ad, Soyadı, Rumuz Dizinleri* (1994: 9, 26) Etem Çalık'ın "Türk Edebiyatında Müstear - Mahlas ve Tapşirmalar" (1990: 45) isimli kitabı ile Tahsin Yıldırım'ın "Edebiyatımızda Müstear İsimler" (2006: 54) adlı çalışmasında da Ahmet Mithat Efendi'nin "Coşkun" müstearını kullandığı kaydedilmektedir.

Bununla beraber biz bu tartışmayı ele alırken Ahmet Mithat Efendi yerine "Âşık Coşkun" ismini kullanmayı uygun görüyoruz.

Tartışmayla ilgili bilgileri Âşık Coşkun'un ve Ahmet Rasim'in *Tarik*, *Malûmat*, *İrtika* ve *İkdam* gazetelerinde yayımlanan makalelerinden edinmekteyiz. Elde edebildiğimiz bilgilere göre, tartışmaya neden olan makale, Âşık Coşkun tarafından yazılan ve 5 Mart 1315 tarihli *Tarik* gazetesinde yayımlanan "Recep Beşe'ye" isimli yazıdır. Âşık Coşkun

Beşe! İkdam gazetesine yazdığın bendi okudum. Güzel yazmışsın. Doğru söylüyorsun. Ama Türk iken Türkçeyi beğenmeyenler Arap, Acem şimdi de Frenk mukallitliğini öte uca kadar götürdükleri gibi sen de pek beri uça kalmak istiyorsun. Ben derim ki iki ucu da bırakıp işin ortasından ayrılmamalı. İlk lakırdıyı bayağı sözler hak-

kında etmişsin. Türk'ün şiirleri için de söyleyecek imişsin. Söyleyeceğini yine söyle. Fakat işte sana Türkçe bir şiir ki onun hakkında ne diyeceğini öğrenmek isterim.

dedikten sonra “Allah’ın Kudreti”³ isimli şiirine yer vermiştir. “*Mikroba kıyas edersen dev olur*” mısrasında “dev” kelimesinin açıklaması olarak verilen dipnotta yer alan “*dîv’in Türkçesi*” kaydı ile şiirin başında yer alan “*Türkçe bir şiir*” ibaresi söz konusu tartışmanın başlamasına neden olmuştur.

³ Söz konusu şiir şöyledir:

ALLAH’IN KUDRETİ

*Bir portakal farz edersek küreyi
Kabuktaki pürüz dağdan büyüktür;
Bir dağa nispet edersek pireyi
Portakalın pürüzünden küçüktür;
Bir küreye bir güneşe bak da bil
Ki dünya bir piredir güneş de fil.*

* * *

*Bir piredir diye küçük sanma sen,
Mikroba kıyas edersen dev olur* [* “Dîv’in Türkçesi”]
Ölçüp hesap eylemiş onları fen!
Bir pire milyon mikroba ev olur.
Mikrobun mikrobu da olmalıdır;
Fen bunu da mutlaka bulmalıdır.*

* * *

*Güneşi en büyük mahlûk mu sandın?
O da göklerde uçar bir küredir.
“En cesîmi o” dedinse aldandın:
Küre var ki yanında kevn zerredir.
Mikrobun mikrobu kevnin kevnî var!
Fakat bunlara karşı bitmez târ!*

* * *

*Ulu tanrım akla sığmaz kudretin,
Aklım da senin nurundan lem’adır;
“Akl-ı küll” “akl-ı evvel”dir şöhretin
Aklımın nuruna lütfun şem’adır!
Bende varlık varsa o da sendendir!
Ben yokum ki diyem varlık bendendir. (Âşık Coşkun 1315/1: 2).*

Ahmet Rasim, “*Mikroba kıyas edersen dev olur!*” mısraına açıklama olarak eklenen “*div'in Türkçesi*” ibaresini “Hafta Mektupları” isimli makalesinde alaylı bir üslupla ele almış, daha sonraki makalelerinde de bu tarz şiirleri “*Türkçe şiir*” olarak kabul etmediğini belirterek bunları “*zırlıtyat*” kelimesiyle nitelendirmiştir (Ahmet Rasim 1315/1: 3).

Ahmet Rasim, *İrtika*'nın 2. sayısında yayımlanan “İcmâl-i Edebî” başlıklı makalesinde Türkçe şiirler ile ilgili düşüncelerine de yer vermiş ve bu yazısında Âşık Coşkun'un şiir anlayışına dair eleştirilerde bulunmuştur. Ahmet Rasim;

Garip! Türkçe şiir denir denmez ya bir köy veya bir çay veya hut elinde kaval, önünde sürü bir çoban, Kezban'a alakalı Memiş, Durmuş'a yanık Fadiş, anasından ayrılmış kuzu, askere gitmiş nişanlı, ayrına mütehasir Memo, curasını tellendirmiş Yaşar, Âşık Ömer'e mukallit İrecep Beşe, dünyayı pire, güneşi fıl gösteren Coşkun gibi şeyler, şahıslar hatıra gelmemek mümkün olmuyor (Ahmet Rasim 1315/2: 5).

sözleriyle “Türk şiiri” adı altında yazılan şiirleri içerik olarak eleştirmiştir. Türklerin “*hamasiyatta kendilerine has bir celâdet, garamiyatta nezâhet-i hulk ve meşrebe muvâfık bir sâfiyet*” göstermeyi alışkanlık hâline getirdiklerini söyleyen Ahmet Rasim;

*Tepede çoban kaval çalıyor
Kendinden geçip kıza dalıyor
Başını sönmez oda salıyor
Vah garip çoban yanarım sana*

*Akşam oluyor sular karardı
Ovada gece sürü yatardı
Ey ayrılan kabı benzim sarardı
Tüylü somunu banarım sana*

gibi bir Türkün kalbindeki “*âdet ve maişet asârını nâtık*” olan şiirlerin, Türklerin hislerine tercüman olabileceğini ifade etmiştir. Öte yandan “*Ben zannediyordum ki, Türkçe şiirden maksat hiss-i müsterek-i millîyi sahaif-i dil-âvîz-i bedâyi'de nakş ve ispat etmektir*” diyen Ahmet Rasim;

*Karaca kuzu derede gezer
Yârin kokusun yâr olan sezer
Ayrılık derdi yüreğim üzer
Deprendi yine sevda bucağı*

*Memiş'in evi bayıra karşı
Açıldı bugün bir yeni çarşı
Pek hoş oluyor yârin sarışı
Yıkıldı yazık gönül ocağı*

şeklindeki manzumeleri “*saçma sapan, adeta yavan, hâyide, yıpranmış, yakışksız, hatta münasebetsiz şeyler*” olarak değerlendirmiş ve bu tür manzumelerle “*kulûb-ı safiye-i ümmette cevelân eden hiss-i muhterem-i şairiyeti*” lekelemenin doğru olmadığını vurgulamıştır. Ahmet Rasim, Türk hissiyatını yansıtan eserlerin “Türkçe şiir” sayılması gerektiği düşüncesindedir. (Aydın). Nâdir'in “Vasiyet” adlı şiirinin kendisini etkilediğini belirten yazar; Recep Beşe, Âşık Coşkun gibi isimlerin “*zırlıtyâtını*” okumaktan nefret ettiğini dile getirmiştir.

Ahmet Rasim, manzum bir eser meydana getirirken şairlerin, ya “*cascavlak, nâ-tırâşide, kaba bir Himmet Dayı*” yahut “*kıpkızıl Frenk*” veyahut da “*papaklı bir Acem*” gibi şiir diye ağızlarına ne gelirse ortaya koymalarından rahatsızlık duymuştur. Yazar, şiir dilinde makul bir yol tutmak gerektiğini savunmuştur:

O hadd-i itidal ki lisanın teşekkülât-ı maziye ve hâliyesi ve kavaid-i ma'rufe ve mazbutesi itibariyle bugünkü tarz-ı eda ve şive-i beyânı lâzime-i terakki-perveriye göre terbiye ve ıslah ederek hissiyât-ı milliyeyi o türlü bir lisan-ı fasih, o türlü bir lisan-ı belîğ ile nakış ve ifade etmekten ibarettir (Ahmet Rasim 1315/2: 5).

Kavmiyetin bekası için “*hürriyet-i lisan kadar muciz, müessir, muktedir*” bir vasitanın olmadığını söyleyen yazar, türlü türlü modalara uyarak, lisanın ıslahına çalışılmamasından da şikâyetçidir.

Edebî tartışmalar bakımından hareketli olan II. Abdülhamit Dönemi Türk Edebiyatı'nda, edebî konular üzerinde pek çok tartışmalar çıkmış ve dönemin edipleri edebiyatın nasıl olması gerektiğiyle ilgili görüşler beyan etmiştir. Ahmet Rasim, şiir konusunda görülen bu durumu romanlar için de söz konusu olabileceğini ima ederek, bu durumu “*İster misiniz? Yarın size bir nâsir çıksın da 'Türkçe Romanlar' diye masal yazmaya başlasın (...) Türkler roman yazarsa böyle yazmalıdır diye ter ter tepinen biri peyda olsun da bizi de o vadiye sevk etmeye çalışsın*” sözleriyle eleştirmiş ve böyle bir girişimde bulunacak kişilerin iyi düşünceleri gerektiğini vurgulamıştır (Ahmet Rasim 1315/2: 5).

Ahmet Rasim'in bu makalesine Âşık Coşkun, "Yazıcı Rasim Efendi'ye" başlıklı makale ile cevap vermiştir.⁴ Âşık Coşkun, daha önceden tanıdığını ve beğendiğini belirttiği Ahmet Rasim'in *Şehir Mektupları*'nda yaptığı gevezeliklerle insanları güldürdüğünü, bu yazısıyla da insanları gayriihtiyarî güldüreceğini söylemiş ve Ahmet Rasim'in makalesinde ele aldığı konulara karşı kendi düşüncelerini açıklamıştır (Âşık Coşkun 1315/2: 3).

Âşık Coşkun'a göre "şiiir" denilince akla ilk gelecek şeyler "*çayır-liklar, çimenlikler, analarından ayrılmış kuzular, bir kıza alakalı delikanlılar, bir delikanlıya yangın kızlar*"dır. Âşık Coşkun bunların birer şiiir, resim ve beste zemini olduklarını iddia etmiştir. "*Askere gitmiş nişanlı*" fiğürünün Türkler ve Müslümanlar için kutsal bir şiiir zemini olduğunu söyleyen yazar, Ahmet Rasim'in askerlik yapmadığı için bunun nasıl bir mukaddes şiiir zemini olduğunu anlayamayacağını iddia etmiştir. Öte yandan Ahmet Rasim'in eleştirdiği isimlere karşı da "*Evet, o din ve devlet kurbanlarının adları Memo olur, Memiş olur, Yaşar olur, onlar henüz Talat'ları, Nezih'leri, Bihin'leri öğrenmemişlerdir. Nişanlılarının adı da Leman, Dırahşan filan olmaz. Kezban olur, Fadiş olur*" dedikten sonra Ahmet Rasim'e mevzubahis olan şeyin "Türkçe Şiiirler" olduğunu hatırlatmıştır.

"*Türkçe şiiir denilince ayrına mütehassir adamlar da hatıra gelir*" diyen Âşık Coşkun, Türk şiiiri kahramanlarının henüz konyaklara, absentlere, şampanyalara alışmadığını, elinde sivri veya yayvan kadeh ile şampanya içen bir Türk tasvirinin "çirkin" görüneceğini söyledikten sonra, Ahmet Rasim'e, millî içeceğimiz olan ayrıni tahkir etme hakkını nereden aldığı sormuştur. Âşık Ömer'in yüzyıllardan beri milyonlarca Türk tarafından beğenilerek okunduğunu ifade eden Âşık Coşkun, Ahmet Rasim'in kendi eserlerinin halk tarafından makbuliyetini görmesi için, *Ömr-i Edebî*'si ile *Âşık Ömer Divanı*'mı karşılaştırmasını tavsiye etmiştir. Ayrıca, Ahmet Rasim'e eserlerini kimler için yazdığı sorusunu da yöneltmiştir.

Âşık Coşkun, Ahmet Rasim'in makalesinde geçen "*Türkler hamasiyatta kendilerine has bir celâdet, garamiyâtta nezâhet-i hulk ve meşrebe muvâfık bir sâfiyet göstermeye me'lufturlar*" cümlesinde yer alan "Türkler, kendilerine, bir, göstermeye" kelimelerinden başka Türklerin anlayabileceği hiçbir kelimenin olmadığını, dolayısıyla hiçbir Türk'ün bu sözü üzerine alınmayacağını ifade etmiştir. Âşık Coşkun, Ahmet Rasim'in makalesinde yer alan manzum parçaları da "zevzeklik" olarak nitelendirmiş ve bu

⁴ Âşık Coşkun'un bu makalesi, Ahmet Rasim'in *İrtika* gazetesinin 2. sayısında yayımlanan "İcmâl-i Edebî" adlı makalesi ile birlikte *İkdam* gazetesinde "Musahabe" başlığı altında da yayımlanmıştır (İmzasız 1899: 2-3).

manzum parçalar için “Evet, bunlar saçma sapandırlar. Haniya şu sizin Acem mukallitliği, Frenk mukallitliği ile söylediğiniz şeylerin pek çokları kadar saçma sapan!” yorumunu yapmıştır.

Ahmet Rasim ile kendi edebiyat anlayışının farklılığını sürekli dile getiren yazar, seçtiği “siz” ve “biz” zamirleriyle de bu kutuplaşmaya dikkat çekmektedir. Aşık Coşkun, “Sizde saçmalayanların isimleri, ‘tezâkir-i şuarâ’ denilen defterleri doldurduğu ve hâlâ yenilerinizin saçmaları gazete kâğıtlarını boş yere karaladığı hâlde bizim saz şuarasının en saçma sözlerinden numune gösterip de Türk şiiirlerini zemm etmek insafa sığar mı?” diyerek Ahmet Rasim’e tepki göstermiş; saz şairlerinden gelen pek çok “evliyaullah”ın şiiirleriyle halkın ruhuna işlediğini ve bu şiiirlerden bazılarının da bestelenerek ilahi şeklinde okunduğunu belirtmiştir.

Ahmet Rasim’in “Türk şiiiri denilen o yakışsız, biçimsiz şeylerle kulûb-ı safiye-i ümmette cevelân eden hiss-i muhterem-i şairiyeti lekedare etmek reva değildir” sözlerine de değinen Aşık Coşkun, Türk şiiirinin ne olduğu ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur:

Aman ey Rasim Efendi bu ne turfe söz? Hangi ümmetin kulûb-ı safiyesinde? Bazıları Dekadan, bazıları onlardan eşna’ olmak üzere ‘Fraziyolog’ ve ‘Pedan’ olan beş on şıklardan, eski üdebâ-yı cedide yeni üdebâ-yı cedededen filandan ibaret olan zümrenin müşevveş kulûbundaki Acem artığı, Frenk bozuntusu hiss-i şairiyet mi? Kardeşim! Ümmet, sulh zamanında eli sapanda, cenk zamanında eli yatağanda olan hâlis Türkler, mübarek Müselmanlardır. Büchner’in karileri, Bourget’inin tâbileri değil! Onların şiiiri de:

Allah dedim yatağana dayandım.

Senin için al kanlara boyandım’

yolundaki şiiirlerdir” (Aşık Coşkun 1315/2: 3).⁵

⁵ Namık Kemal de “İrfan Paşa’ya Mektup”unda “Şiiir söylenilecekse Sarı Zeybek’in ‘Allah dedim yatağana dayandım / Ben senin için al kanlara bulandım’ (...) yolunda söylemek lazım gelir.” (s. 239) sözleriyle “Sarı Zeybek” türküsündeki iki mısraı örnek göstermiştir. Divan şiiirindeki süslü terkipler ve sanatkârane mısralar karşısında, halkın duygularını/düşüncelerini sade bir dille anlatan aşık şiiirini –dolayısıyla bu şiiirlerde kullanılan hece veznini- müdafaa etmiştir. Aykaç, O. (Aralık 2014). “Bir Tanzimat Aydınının Gözüyle Halk Edebiyatı”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol. 8, http://www.asosjournal.com/Makaleler/2009641517_415%20ONUR%20AYKA%C3%87.pdf adresinden 18 Nisan 2015’te alınmıştır.

Namık Kemal’in bu parçayı seçme sebepleri arasında, şiiirdeki gür söyleyişin de etkili olduğu düşünülebilir.

Servet-i Fünûn yazarlarından (Ayın). Nâdir'in 'Vasiyet' adlı şiirinin kendisini saatlerce ağlattığını, hâlbuki Recep Beşe'nin, Âşık Coşkun'un zırlıtıyatını okumaktan nefret ettiğini belirten Ahmet Rasim'e, Âşık Coşkun;

Nâdir Bey kardeşimizin 'Vasiyet'i sizi saatlerce ağlatabilir. Buna hiç itiraz etmem. Fakat siz de hiç itiraz edemezsiniz ki 'Türk ümmeti' ne sizden ne de sizin gibilerden ibaret değildir. 'Türkleri de ey gaziler yol göründü...' ağlatır. Sen korkma Rasim Efendi! Recep Beşe'nin Âşık Coşkun'un zırlıtıyatını okumaktan Türkler asla nefret etmezler (Âşık Coşkun 1315/2: 3)

cümleleriyle karşılık vermiştir. Öte yandan bu tarz yeni, millî eserlerin en az üç bin Türk okuyucusu bulduğunu belirten Âşık Coşkun, ileride “eski yeni üdebânın” sözlerinin kendilerinden başka dinleyeni bulunmayacağını da iddia etmiştir.

Âşık Coşkun, Ahmet Rasim'in “Himmat Dayı”, “kıp kızıl Frenk”, “papaklı Acem” şeklindeki alaylı ifadelerine de cevap vermiştir:

Pek tuhaf meşrebiniz var. Türk'ü “cascavlak, nâ-tırâside bir 'Himmat Dayı' diye beğenmez, sarakaya alırsınız. Kendi cinsinizden bir kısmı ile 'kıp kızıl Frenk' diye eğlenirsiniz. Diğer kısmınız da 'papaklı bir Acem' diye gülersiniz. Ey! Siz? Kendiniz? Bunların üçünden de dışarıda olarak kendinize ne mevki bulursunuz? Cihanla yarışmak değil mi? (Âşık Coşkun 1315/2: 3).

Dilimizin ilerlemesi ve “hissiyat-ı millîye”yi ifade edebilmesi adına Ahmet Rasim'in ileri sürdüğü fikirleri de makalesinde değerlendiren Âşık Coşkun, bu sözlerin yirmi yıldır tekrarlandığını, ama herhangi bir sonuca varılmadığını, dilimizin gelişmesinin bu şekilde – lafla – olamayacağını belirtmiştir. Âşık Coşkun, Ahmet Rasim'in “zırlıtı” kelimesiyle mahiyetini tayin ettiği, “Allah'ın Kudreti” isimli şiiri hakkında da Ahmet Rasim'den “bir üstadane intikad” istemiştir.

Ahmet Rasim'in Türkçe romanlarla ilgili yorumlarına da değinen Âşık Coşkun, asıl millî Türk edebiyatının masallardan ibaret olduğunu, Ahmet Mithat ve Halit Ziya'nın yazdığı alafranga romanların “beş on kişi” tarafından beğenilmesinin onlara “milliyet” hükmünü veremeyeceğini ifade etmiştir:⁶

⁶ ‘Âşık Coşkun’ müstearını kullanan kişinin Ahmet Mithat Efendi olduğu kabul edildiğinde, alıntıda verdiğimiz bu ifadeler bizi, Ahmet Mithat Efendi'nin kendi romanlarını

Emin olunuz ki yarın bir nâsir dahi çıkararak ‘Türkçe romanlar’ diye eski masallarımızı da yazacak, zaten asıl ‘Türk edebiyât-ı milliyemiz’ bunlardan ibaret değil midir? Siz Ahmet Mithat, Halit Ziya filan bin alafranga roman yazsanız bunların ne Frenkler yüzüne bakarlar ne Türkler! İki taraftan beş on kişinin rağbeti onlara ‘milliyet’ hükmünü verdiremez. Fakat o masallar yazılır ise Hoca Nasrettin hikâyeleri gibi onlar dahi her sene birkaç defa basılarak panayırları doldururlar. Onlar dahi her lisana tercüme olunurlar (Âşık Coşkun 1315/2: 3).

Âşık Coşkun, Ahmet Rasim ve başkalarıyla bu konularda daha konuşulacak çok şey olduğunu ve edebiyatımızın istikbalinin de bu “*gerçekten milli olan yol*” olduğunu söyleyerek makalesini bitirmiştir.

Ahmet Rasim bu makaleye “Âşık Coşkun’a Mukabele” adlı yazısıyla karşılık vermiştir. Ahmet Rasim öncelikle, Âşık Coşkun’un *Şehir Mektupları* hakkında söylediği “*Şehir Mektubu diye yazdığınız yaşaklıklar okuyanları çok güldürürler*” tarzındaki ifadelerine cevap vermiştir. *Şehir Mektupları*’nın palyaçoluk veya maskaralık yapmak için yazılmadığını belirten Ahmet Rasim, bu mektupların Âşık Coşkun gibi kalem sahiplerinin hata ve dikkatsizliklerinden oluşturulduğunu ifade etmiştir:

Sizi ve Âşık Coşkun gibi bu halkın üstadı geçinen zevatı güldürdüğü rivayet olunan Şehir Mektupları’nı ihvân-ı kalemden bazılarının da reva gördüğü veçhile palyaçoluk veya maskaralık etmek için yazdığını iddia edenler aldanırlar. Çünkü o mektupların ekser zeminini bilhassa yine Âşık Coşkun gibi kirâm-ı erbâb-ı kalemin zühûl ve hata namına irtikâb ettikleri taşkınlıklar teşkil eylediği için bu zanda buldukları hâlde bendelerine yordak oldukları tezâhür

“gayri milli” olarak değerlendirdiği sonucuna götürmektedir. Burada yazarın kendi romanlarını değerlendirirken yapmış olduğu “milli roman” ve “yerli roman” ayrımı hatırlanacak olursa yazarın; sadece Müslüman toplumuna yer verdiği eserleri “milli roman” olarak değerlendirdiği; farklı dinleri, farklı milletleri barındıran ve Osmanlı toplumunu her yönüyle ele aldığı romanları ise “yerli roman” olarak nitelendirdiği görülmektedir. Ahmet Mithat Efendi’nin bu ayrımı göz önüne alındığında, yazarın, kendi deyimiyle, çok az romanının milli roman kategorisi içinde değerlendirilebileceği sonucuna varılabilir. Burada, milli roman – yerli roman konusundaki ayrımında, Ahmet Mithat Efendi’nin her zaman tutarlı değerlendirmelerde bulunmadığını da hatırlamak yerinde olacaktır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gökçek 2006: 135-136; Durgun 2015: 103-166.

Ayrıca bu ifadelerin, hedef şaşırtmak için kasten kullanılmış olabileceği de ihtimaller arasında değerlendirilebilir.

eder ki kendilerinden öğrendiğim terbiye benim bu türlü bir su-i namazla bakmaklığıma manidir (Ahmet Rasim 1315/3: 1142).⁷

Âşık Coşkun’u tanıdığını ve sevdiğini ifade eden Ahmet Rasim, onun geniş ilim ve edebiyat bilgisinden istifade ettiğini de itiraf etmiştir. Şahsına karşı aşırı bir hürmet duyduğunu belirttiği Âşık Coşkun’un *anlamadan anladım diye meydana atılarak ve meseleyi mutadı olduğu vechile an-kasdin hamiyet vadilerine sevk ederek ilzâm-ı hazm hususunda en ziyade kesmez, en ziyade işe yaramaz bir silâh-ı müdafaa olan mugalatakârlık ile okuyanların gözlerini bağlamaya teşebbüs etmesine*” sessiz kalamayacağını ifade etmiştir. Darüşşafaka’da gördüğü İslamî terbiyeden ve Türklüğe mensubiyetinden bahseden Ahmet Rasim, bu iki “nâmus-ı ekber ve müşerrefe”ye zerre kadar dokunacak olanlara kalemiyle müdafaa etmeye hazır olduğunu söylemiş ve Âşık Coşkun’un bunu bilmesine rağmen bu konudaki tarizlerini ve eleştirilerini yadırgadığını belirtmiştir (Ahmet Rasim 1315/3: 1142).

Ahmet Rasim, *İrtika* gazetesinin 2. sayısında yer alan “İcmâl-i Edebî” adlı makalesinde ortaya koyduğu eleştirilerin

Recep Beşe, Âşık Coşkun gibi Türklüğü Türkçe yazmaktan, köyde, çayırda, pınar dibinde kaval çalmaktan, desti ile ayran içmekten ve biraz daha incelediğini göstermek emeliyle ukûl-i selîme erbâbının kabul edemeyeceği bir teşbihe riâyet ederek dünyayı pire, güneşi fil olmak üzere yazmaktan ibaret zanneden ve bu zannını eserleriyle ispata yeltenen heves-kârân-ı mukallidîne karşı

yapıldığını ifade etmiştir (Ahmet Rasim 1315/3: 1142).

Ahmet Rasim, “Bizim öteden beri Türkçe şiir diye feryat ettiğimiz Türk hissiyatına makes olacak asâr-ı muhallededir” düşüncesine dikkat

⁷ Alıntılarda verilen bu ve bunun gibi ifadeler, akıllara, “Ahmet Rasim, Âşık Coşkun (Ahmet Mithat Efendi) için bu eleştirileri yapabilir mi?” sorusunu getirmektedir. Mehmet Celal’in *Teracim-i Ahval-i Meşahir Yahut Zamanımız Osmanlı Üdeba ve Muharirini: Ahmet Rasim Bey* adlı eserinde yaptığı değerlendirmeler bu konuda Ahmet Rasim’in tutumunu anlamamız açısından faydalı olacaktır:

Leyal-i İzdırap müellifi Ahmet Mithat Efendi hazretleri için ta mektepten beri perverde eylediği hiss-i samimiyet ve muhabbeti – her eserinde yazdığı gibi – bu sahifelerde de tekrar etmekten vazgeçmemiştir. İşte Rasim’in sebat ve mekanetine bir delil-i aleni daha! Hatta Rasim burada, Tercüman-ı Hakikat’in heyet-i tahririye-i ebediyesinden olduğunu itiraf eder. Yine de öyledir. Meşairünileyh için perverde ettiği samimiyete hiçbir nakısa ârız olmamıştır. Arada geçen mübahesata gelince müntesibin-i edeb de bilirler ki – bunlar bi’l-icaptır. Kaç kere Rasim Bey’den işittim: Husumet-i tahririye, husumet-i şahsiye değildir. Maksat, mutlak müdavele-i efkârdır (Mehmet Celal 1318: 11).

etmeyerek, “askere gitmiş nişanlı” konusundaki sözlerine tepki veren ve kendisini askerlik yapmamış olduğu için eleştiren Âşık Coşkun’a, yazılacak şiirlerde samimiyetin olması gerektiğini hatırlatmıştır:

Türkçe şiir yazmaya başlayan her fert eline kalemi alıp, kafasını kafiye arayacağım diye tavana dikip çabalaya çabalaya nişanlı, askere gitmiş ser-namesiyle tatsız tuzsuz ve sizinkilere benzer surette hayîde eda manzumeler tertip edecek olursa o manzumeler ne okunur, ne de dinlenir. Çünkü bu gibi hissiyât mukallidi ne nişanlıdan haberdardır ne de sizin ve benim gibi askerdir. Bu hissi tasvir edecek şairdeki faaliyet-i dimağîye nişanlıdan ayrılmak, askere gitmek gibi iki müheyyic, iki müessir⁸ ile mütehassis olmalı ki yazdığı manzumedan tamamîyet-i fikriye ve mükemmeliyet-i hissiye rû-nümûn olsun. Yoksa o hiss-i müşterek-i millî onun icat ettiği kaba saba birkaç mısra içinde boğulur kalır. İşe yaramaz. Fransızca’ya değil a, bir daha Türkçe’ye tercüme etseniz yine kimse okumaz. Yalnız seviye-i akıl ve irfanı nâzımın seviye-i akıl ve irfanından aşağı bulunanlar okuyabilirler (Ahmet Rasim 1315/3: 1142).

Bu ifadelerin hemen ardından gelen “Nasıl ki siz de haiz olduğunuz akıl ve irfana güvenerek Türklerin hissiyâtı, gamiyâtı, malumatı, ilâhiyâtı şundan ibarettir diye manzumeler tertip ederek safiyet-i hulk ve meşrebi bin manzume-i garranızdan daha güzel, daha müessir olan Türkü tabâyî’-i eşya ve meâsir-i feyz ve kudrete karşı sathî nazar, adeta kaba fikirli göstermek istiyormuşcasına davranıyorsunuz” sözleri, Âşık Coşkun’un bu konuda yazdığı şiirlere dair bir gönderme niteliğindedir. Ancak biz araştırmalarımız esnasında Âşık Coşkun’un sadece “Allah’ın Kudreti” adlı şiirine ulaşabildik.

Ahmet Rasim, “Allah’ın Kudreti” isimli şiirde yer alan “div’in Türkçesi dev’dir” açıklamasını, ironik olarak, Âşık Coşkun’un “lisana olan fart-ı intisâb ve şiddet-i vukufu”nun bir göstergesi olarak değerlendirmiş ve söz konusu manzume üzerinden Âşık Coşkun’un şiir anlayışına dair eleştirilerini yöneltmiştir:

Biz Türk hissi isteriz. Yazabilir misin? İşte meydan! Bu gibi muhaverâtı dinleyecek ancak köy muhtarları kaldı. Burası bütün Türklerin merbut ve tabî’ bulunduğu merkez-i saltanattır. Lisan-ı edeb ve fenni tayin edecek, ıslah eyleyecek burasıdır. Burası Türklük içinde tedkikât ve tettebbuât-ı lisaniyede bulunarak tensikât ve ıslâhat-ı lâzımeî meydana koyacaktır. İddia ederseniz mahcup

⁸ Burada bir veya birkaç kelime atlanılmış olmalı.

olursunuz. Tercüman-ı Hakikat koleksiyonlarını açın! Yazdıklarınızı bir daha okuyunuz! Ümem-i mütemeddinenin ahvâl-i lisanîyesini göz önüne alın. Sizin yaptığınız manzumelere “fantezi” derler. Eğlence nev’indedir. Leblebici Horhor’da, Himmet Dayı’da, ortaoyunlarında a’lâlarına tesadüf olunur. Mademki bugünkü lisan budur. Bunu ıslah etmeye mecburuz. Anadolu halkına okutacağız diye manasız şeyler yazmaktan ne fayda mutasavverdir. Yazacak şey kalmadı mı? Yoksa hepsi bu manzumelerde mündemiç bulunuyor da biz mi görmüyoruz? (Ahmet Rasim 1315/3: 1142).

Ahmet Rasim, makalesinde konuyu tekrar askerliğe getirmiş, Âşık Coşkun’a hangi bölükten, hangi askerî mektepten olduğunu ve ne zaman askerlik yaptığını sormuş, kendisinin askerlik yapmamış olsa bile 24 sene-den beri devleti için çalıştığını ifade etmiştir. “Memo, Memiş” gibi isimlerin Âşık Coşkun ve arkadaşlarının şiirlerinde görülen isimler olduğunu söyleyen yazar, bu konudaki tepkilerini de dile getirmiştir. Ayrıca yazar, Âşık Coşkun’un Türkçe şiir düsturuyla yazdığı şiirleri ‘manzumât-ı hayîde’, ‘yontulmamış’ gibi ifadelerle değerlendirmiştir:

Sizin Türkçe şiir diye meydana koyduğunuz o manzumât-ı hayîde İstanbul şivesi üzerine yazılması mutasavver olan sünuhât-ı şairânenizin yontulmamışı, yani fikren ve lâfzen bir nev’i tercüme-i garibesidir (Ahmet Rasim 1315/3: 1142).

Ahmet Rasim, “ayrana mütahassir Memo” sembolünün de Frenkçede görülen şampanya veya absent mazmununun ayrana tevil edilmesiyle oluşturulduğunu iddia etmiştir:

Benim ayrana mütehasir Memo demekten maksadım sizin Türklük ve Türkçe Şiirler sernamesiyle tevâli edecek manzumât-ı şairânenizde ve ötekilerin nazirelerinde böyle bir kahramana tesadüf edileceği ihtimâlinin karib bulunmasından ve Türklerin ahvâl-i maişetine vâkıf olmayan sizin gibi yeni çöğür şairlerinin Frenkçede gördüğü şampanya veya absent mazmununu ayran diye tercümeyle yeraa-zer-i himmet olacaklarının vârid-i hâtir olmasından kinayedir.(...) Mamañih emin olun. Yetiştirdiğiniz gençler size Türkçe şiirler diye bir kanal açıp reh-güzârınızda icra edeceğiniz hasarât-ı lisanîyeden halkı oldukça masun bulundurabilirler (Ahmet Rasim 1315/3: 1142).

Yazar, Âşık Ömer Divanı ile Ömr-i Edebî’yi mukayese etme konusuna da değinmiştir. Ahmet Rasim, “meziyet ve kıymet-i asâr nedir, avam ve havasa mahsus olan müellefat arasındaki fûrûk-ı mutebere nelerden ibarettir, sanat ve külfet denilen iki mühimme-i mesai-perverâne ne türlü

yorgunluklar, düşünceler, tettebbu'lar ile nasip olur buralarını nazar-ı dikkate" almayan Âşık Coşkun'u 12 yıllık "Ömr-i Edebi" mahsulatına saldırmak ve eserini çürütmek için kıyas-ı bâtil iradında bulunmakla suçlamıştır:

Âşık Ömer, Şair Kerem, Dertli zamanından beri bergüzide eserler neşreden bunca şuâra, üdebâ yetişti. Kemal'ler, Hamit'ler, Ekrem'ler, Ahmet Mithat'lar meydanda. Hangisinin bir kitabı Âşık Ömer'in hezeyân-nâmesi kadar mazhar-ı revâc olmuştur? Şimdi bu zevât-ı muktedire arasında Ahmet Mithat Efendi kalksa da "Benim yazdıklarım da Türkler için değildir. Eserlerim Türklerin umurunda bile değil. Hâlbuki Türklerden başka da hiçbir kavmin beş para vermek ihtimâli yok. Aman! Ya para verin. Yahut benim bu dünyada milletim, dilim yok diye bağıracam" diye Tarik gazetesine "Yazıcı Ahmet Rasim Efendi'ye" hitabıyla bir makale yazsa o zata karşı ne dersiniz? Ben sizin yerinizde olsam böyle bir fikri hatıra getirmeyi bile menâfi-i âdâb-ı hamiyet ve mugâyir-i şîâr-ı sadakat bulurum (Ahmet Rasim 1315/3: 1143-1144).

Zamanın edebiyat hayatında "saçma sapan" şeylerin de görüldüğünü hatırlatan Ahmet Rasim, "Dekadan", "Top Atan" diye lakap taktıkları Edebiyat-ı Cedide zümresinin giderek güçlendiğini belirtmiştir. Kötü yazıyor diye eleştirdikleri gençlerin daha iyi olmak için çalıştıklarını ifade eden yazar, tabiatlarındaki meziyet ve asaleti yansıtılmalarından dolayı bu gençlerin "*şayeste-i ihtirâm*" olduklarını belirtirken, Âşık Coşkun'u da "*müfteri*" olarak nitelendirmiştir:

Gayr-i kâbil-i inkârdır ki asâr-ı hâzıra-i edebiyemiz arasında saçma sapan şeyler görünmüş ve görünmekte bulunmuştur. Lakin feyz-i himmet ve namiye-i sa'y ü gayret Dekadan, Top Atan diye telkib ettiğimiz erbâb-ı cidd ü fikretin said-i kifayetini gittikçe bükülmeyecek bir kuvvetle beslemekte ve bugün fena yazıyor diye aleyhine satırlarla hücum ettiğimiz genç yarın için hazırlanarak fitraten hâiz olduğu meziyet ve asaleti izhâr etmektedir. Onun için cümlesi şayeste-i ihtirâmdır. Âşık Coşkun gibi müfteri değildirlere (Ahmet Rasim 1315/3: 1144).⁹

⁹ Ahmet Rasim'in Dekadanlar tartışması ile ilgili olarak burada kullandığı bu ifadeler de oldukça dikkat çekicidir. Bilindiği gibi, Ahmet Rasim'in *Malûmat*'ta yayımlanan ve *Şehir Mektupları* başlığını taşıyan yazılarında "dekadan – top atan" kelimeleri etrafında alaylı ve mizahî ifadeleri yer almaktadır. Ahmet Rasim daha sonra kaleme aldığı "Tekâmül ve Terakki" başlıklı yazı serisiyle Süleyman Nesip'i muhatap olarak Dekadanlar Tartışması'nda Edebiyat-ı Cedide zümresine karşı daha ciddi eleştirilerini ortaya

Ahmet Rasim, Türk şiiirlerine yönelik bir tahkirinin söz konusu olmadığını, hakaretlerinin “*Türk şiiiri diye Türk’ü nazar-ı hakaret altında bulunduracak manzumât-ı cedideden bazılarına*” yönelik olduğunu belirtmiştir. Bu tarz şiiirlerle eğlendiğini itiraf eden yazar, “*Bir ‘Şehir Mektubu’ yazarak Âşık Coşkun’u sırtıkan çehreli et*”tiğini de söylemiştir.

Âşık Coşkun gibi “*mukallidîn*”in ümmetin kalbinde dolaşan “*hiss-i muhterem-i şairiyeti*” lekelediğini iddia eden Ahmet Rasim, Âşık Coşkun’u “*hiss-i müşterek-i millî*”yi bilmemekle itham etmiş ve “*hiss-i müşterek-i millî*”nin ne olduğunu şu sözlerle açıklamıştır:

Ümmetin kuvve-i muhassala-i irfânı şiiir namına neden müteessir olursa ondan zuhur ve tevellüt eden şeye hiss-i müşterek-i millî derler. İşte bu hissi tamamen nâlık olmayan asâra asâr-ı millîye veya kavmiye nazarıyla bakılamaz. (Ahmet Rasim 1315/3: 1145)

Âşık Coşkun’un kalemiyle “meddahlık” yaptığını ifade eden Ahmet Rasim, bu tür yazıların “*hiss-i müşterek-i millî*” sayılamayacağını, tenkit fikrinin bu tür “*manzumât-ı hayîde*”de bir zihnî tercüme görevi göreceğini söylemiştir. Ahmet Rasim, Âşık Coşkun’un şiiir yazarken tuttuğu yolu da kendince şöyle tarif etmiştir:

Âşık Coşkun ‘bir Dekadan’ bir ‘Fraziyolog’, adeta bir ‘Pedan’ olarak düşünür, şive-i hâzır ile düşündüğü kelimâtın Türkçe mukabilini bularak mısraları onunla teşkil eder, hemşehr-i efkârı olan Recep Beşe’ye ‘sen de pek beri uçta kalmak istiyorsun. Ben derim ki iki ucu da bırakıp ortasından ayrılmamalı’ nasihatine (...) kıtalarını terdif ederek şiiir diye ortaya sürer. İşiniz gücünüz yok ise okuyun. Lezzet alın. (...) Bir zaman Darwinist idi ama şimdi Büchner’i, Bourget’yi beğenmiyor. Size yirmi beş seneden beridir Xavier de Montépin’in, Emile Richebourg’un, Aleksandre Dumas Fils’in, Octave Feuillet’nin, Descartes’in roman ve mülâhazatını yaza yaza kütüphaneler teşkil etmiş idi. Şimdi hak onlardan oldu. İstanbullularını filanı ümmetten saymıyor. Ümmet diye sulh zamanında eli sabanda, cenk zamanında yatağanda olanlardır diyor (Ahmet Rasim 1315/3: 1145).

koymuştur. Yazar, ayrıca “Muhakemât-ı Edebiye, Leyâl-i Tettebbu, Mülâhaza-ı Edebiye” başlığını taşıyan makaleleriyle de bu edebî anlayışa karşı eleştirilerinde devam etmiştir. Yazarın buradaki ifadeleri, onun zaman içerisindeki fikrî değişimini göstermesi bakımından önemli olduğu kadar, “dekadan” olarak nitelendirdikleri gençleri saygıdeğer olarak kabul edip, diğer taraftan Âşık Coşkun’u (yani Ahmet Mithat Efendi’yi) “müfteri (iftira atan)” olarak vasıflandırması da aynı zamanda şaşırtıcıdır. Dekadanlar tartışması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Gökçek 2009: 1-168.

Zamanın moda hükümüne girmeye çalışan “sahte Türkçe şiirler” için feryat ettiğini söyleyen Ahmet Rasim, Âşık Coşkun’un “Allah dedim ya-tağana dayandım / Senin için al kanlara boyandım” gibi hamasiyat parçalarını öne sürerek “Türk ümmeti ne sizden ne de sizin gibilerden ibaret değildir” şeklinde hüküm vermesine oldukça sert cevap vermiştir. Ahmet Rasim, Âşık Coşkun’un bu zihniyette devam ettiği sürece, üç bin okuyucu değil, on üç bin okuyucu balsa bile gafletten kurtulamayacağını ve ümmetin bu tür “asâr-ı taklit-kârâne”den yine nefret edeceğini savunmuştur.

Yazar, cascavlak Himmet Dayı, kıpkızıl Frenk ve papaklı Acem diyerek kimleri kastettiğini de makalesinde açıklamıştır:

Cascavlak Himmet Dayı diye sizin gibi nâ-tırâşide kelimât ile taarruz edenlere, kıpkızıl Frenk diye lisanı büzererek Garp şivesi ile yazı yazanlara, papaklı Acem diye de mukallidîn-i Aceme utlak ederim. Bana gelince elimden geldiği kadar bu üç seyyiden kurtulmak isterim (Ahmet Rasim 1315/3: 1145).

Ahmet Rasim, kendi şiirleri için üstadâne bir tenkit bekleyen Âşık Coşkun’a

Nazar-ı intikad bedi’â ister. (...) Hâlbuki sizinkilere balta ile girmeli azizim! Kim uğraşacak? Zaten hâvî olduğu mezâmin ve hakayık dilencilerimizin sokak sokak bağırdıkları ilâhiyattan fazla bir şey değil. Yalnız alafranga bir mikrop karışmış, bir ilhâb-ı hafî peyda etmiş, heyet-i mecmûası itibâriyle sahte Türkçe Şiirler diye bir illet-i sâriye meydana getirecek!

cevabını vermiştir (Ahmet Rasim 1315/3: 1145).

Ahmet Rasim, masallar hakkındaki fikirlerini anlayabilmesi için, Âşık Coşkun’a daha önceki makaleleri ile *Malûmat*’ta yayımlanan “his-siyât-ı milliye” hakkındaki yazılarını tekrar okumasını tavsiye etmiştir. Yazar, Âşık Coşkun’a kimsenin hamiyetine dokunmaması gerektiğini söyleyerek makalesini bitirmiştir.

“Türkçe Şiirler” tartışması Âşık Coşkun tarafından yazılan “Ahmet Rasim Efendi’ye” başlıklı makaleyle devam etmiştir. Tartışmanın nasıl başladığına değinerek muhatabının bu tartışmada verdiği cevapları -kendisine göre- yorumlayan Âşık Coşkun, Ahmet Rasim’in çark ederek kendisini “acındırmaya kalkıştığını” ifade etmiştir. “Askere gitmiş nişanlı”, “Fadiş’e yangın Memo” gibi mevzuların şiire zemin olup olamayacağı konusuna da değinen yazar, Ahmet Rasim’den daha ciddî cevaplar beklediğini ifade etmiştir. “Div” ve “dev” meselesinde “hata-yı azim” yapıldığı iddialarını da değerlendiren Âşık Coşkun, Ahmet Rasim’in tahlillerle ve

tetiklerle açıklamalarda bulunmasını, aksi takdirde *Şehir Mektupları*'nda "saraka"ya devam etmesini tavsiye etmiştir.

Tartışmanın en önemli konularından biri de Ahmet Rasim'in "Âşık Coşkun'a Mukabele" adlı makalesinde yer alan "*bütün elsine-i dühât-ı şuarânın hissiyat-ı kerîme-i rûh-nüvâz-âne ile tekrîm ve ta'zîmde birer harika-i i'câz gösterdikleri kudretullahı tasvir etmek istiyorsunuz. Heyhât! Âşık Coşkun! Manzumenizi okuyanın soyu kaçır*" ifadeleri olmuştur. Bu tarz ifadelerin zamanının geçtiğini belirten Âşık Coşkun, "*bizim Türk şiiri hevesine düşmemiz işte bu yoldaki Osmanlıcanın artık modası geçmiş olduğu içindir*" sözleriyle Türk şiiri hareketinin nedenini açıklamıştır. "*Manzumenizi okuyanın soyu kaçır*" tabirini anlayamadığını belirterek bu ifadelerin hangi dilden olduğunu soran Âşık Coşkun, Türklükte, Osmanlılıkta böyle bir söz işitmediğini söylemiştir. Yazar, "*ihimâl ki bu da 'dühât-ı şuarânın hissiyât-ı kerime-i ruh-nevâz-âne ile tekrîmât ve ta'zîmât üslûbunda birer harika-i i'câz' olarak teşkîl eyledikleri tabirattan*"dır (Âşık Coşkun 1315/3: 1168-1169) diyerek Ahmet Rasim'in üslubunu ironik bir şekilde eleştirmiştir.

Âşık Coşkun, "Ahmet Rasim Efendi'ye" adlı makalesinde dil ve edebiyatı sadece belli bir zümrenin malı olmaktan kurtarıp halka ulaştırması gerektiğini de vurgulamıştır. Ne Arap'ın ne Acem'in ne de Türk'ün anlayamayacağı bu dili, birkaç yazıcının keyfine esir etmenin doğru olmayacağını da ifade eden yazar, "*on beş milyon Osmanlı Türkü ile kırk elli milyon da başka Türkler için*" daha kolay okunup yazılır ve anlaşılır bir dil ihtiyacını da dile getirmiştir.

Âşık Coşkun, Ahmet Rasim tarafından eleştirilen "Allah'ın Kudreti" başlıklı şiirinin okuyarlarda uyandıracığı fikirleri de makalesinde açıklamıştır. Şiirin farklı fikirlere imkân veriyorsa, onların ortaya konularak eleştirilmesi gerektiğini belirten yazar, "*dünyaya pire demiş, güneşe fil demiş*" tarzındaki değerlendirmelerin okuyanları güldürmekten başka bir niteliğinin olamayacağını da vurgulamıştır.

"*Lisan-ı edeb ve fenni tayin edecek yer burasıdır*" diyerek İstanbul'u gösteren Ahmet Rasim'e, bunun aksini söyleyen olmadığını belirten Âşık Coşkun, dili düzeltmek için sade bir Türkçe kullanması gerektiğini ve bu dilin, Ahmet Rasim'in kullandığı dil olmadığını ifade etmiştir:

Dilimizi burada, İstanbul'da biz düzelterceğiz zahir! Fakat 'bütün elsine-i dühât-ı şuarânın...' yolunda değil. Bunu Türk soyunun binde birisi bile anlayamıyor. Biz dokuz yüz doksan dokuzu için de söz söylemek istiyoruz. (...)'Tercüman-ı Hakikat koleksiyonunu

açın, yazdıklarınızı bir daha okuyunuz' diye bir söze daha başlıyorsunuz. Fakat şu sözde Türkçe bir fenâlık olduğuna dikkat ettiniz mi? 'Bütün elbine-i...' gibi sözleri o kadar ustalıklı yazan kuvvetli kaleminiz Osmanlıcaya benzer iki söz yazmak lâzım gelince bu ustalığı göstermiyor. Bu sözde iki emir sigası var. Birisi 'açın' diye muhaf-fef, diğeri 'okuyunuz' diye tam! Ya ikisi de tam siga olacak ya ikisi de muhaffef! 'Türkçe' deyip de usulsüz, kaidesiz, ham halat bir şey mi sandınız? (Âşık Coşkun 1315/3: 1169).

Âşık Coşkun, makalesinde, Ahmet Rasim'in dil hakkındaki eleştirilerini de yanıtlamıştır. Yazar, dil konusundaki fikirlerinin *Tercüman* gazetesinden önce *Dağarcık* ve *Basiret*'te de yer aldığını hatırlatmış ve bu mevzudaki düşüncelerinin çok daha eskilere dayandığını belirtmiştir:

Tercüman'ı okuduktan sonra 'ümem-i mütemeddinenin ahvâl-i lisaniyesini' de göz önüne almamı emrediyorsunuz. 'Madem ki bugünkü lisan budur. Bunu ıslah etmeye mecburuz' diyorsunuz. Fakat ihtarınız Tercüman-ı Hakikat'e kadar varmamalı idi. Dağarcık'a kadar varmalı idi. Basiret'e kadar varmalı idi 'kendisine'yi 'kendüsüne' yazmadığım için bugün sizi bile güldürecek tahkirlere uğradığım zamana kadar varmalı idi. Bu tahkirlere hiçbirisini vazife edinmeyerek 'Osmanlıcanın ilk ıslahı Arabî ve Farisî usulündeki izafet ve sıfat cümleleriyle vasf-ı terkipleri cidden mecbur olmadıkça yazmamak, hele tetâbu'-ı izâfâta girişmemek ile hâsil olur' sözlerini yazmaya cesaret ettiğim zamana kadar varmalı idi. Lisânı düzeltmek gayreti bende ne zaman başlayıp nasıl devam ettiği böyle görülür (Âşık Coşkun 1315/3: 1169).

Âşık Coşkun, dil hakkında kendi tasavvuru ile Necip Âsım'ın bu konudaki tutumunun farkına da dikkati çekmiştir:

Evet, bugünkü lisânı düzelterek. Benim yazışım da bugünkü lisancağıdır. Yarınki değil! Necip Âsım'dan farkımız işte budur. O yarınki lisânı bugün yazmak, yazdırmak istiyor, ben bugünkü lisânı! Hemen bütün Osmanlılar benim yazdığım gibi söylüyorlar. Ben de onların söylediği gibi yazmaya çalışıyorum (Âşık Coşkun 1315/3: 1169).

Yazar, *Ömr-i Edebî* ile *Âşık Ömer Divanı*'nı kıyaslama teklifini, Ahmet Rasim'in eserini tahkir etmek için yapmadığını, Ahmet Rasim'in "*Türklerin Türkçe şirden nefret edecekleri*" görüşünü çürütmek için yaptığını belirtmiştir. Türkçe şirden maksadı

hiss-i müşterek-i millîyi sahaif-i dil-âvîz-i bedayi'de nakş ve ispat” etmek şeklinde açıklayan Ahmet Rasim’in, kendi şiirini “saçma sapan, âdeta yavan, hâyide, yıpramış, yakışksız, hatta mü-nasebetsiz” diye yermesine anlam veremeyen Âşık Coşkun, kendi şiirlerinde de “*hiss-i müşterek-i millînin sahaif-i dil-âvîz-i bedayi'de nakş ve ispat*”

ettiğini savunmuştur.

Âşık Coşkun, Ahmet Rasim’in kullandığı dili ve ifadeleri, yazdığı hemen her makalesinde eleştirmiştir. Yazar, “*Biraz da sizin lisanınızla haber vereyim*” diyerek “*asgarü'l-asâgirden ekberü'l-ekâbire kadar bütün mahlukâtın hâlık-ı bî-çün ü çîrâsı olan Hak subhânehu ve teâlâ hazretlerinin kudret ve azamet-i ceberrutiyyesine mukâbil insanın kendisini lâ-şey görmesi beyne'l-İslâm bir hiss-i müşterektir*” (Âşık Coşkun 1315/3: 1170) şeklindeki cümlelerle muhatabını alaya almıştır. Yazar, Ahmet Rasim’e kullandığı dilin, hangi halkın ortak lisanı olduğu sorusunu da yöneltmiştir. Âşık Coşkun, Ahmet Rasim’in *Şehir Mektupları*’ndaki gibi alaylı, mizahî tarzdaki yazılarına geri dönmesini ve bunlarla meşgul olmasını söyleyerek makalesine son vermiştir.

Ahmet Rasim, “Âşık Coşkun Efendi’ye” unvanlı makaleyi yazarak, Âşık Coşkun’a cevap vermeye devam etmiştir. Makalenin başında tartışmanın nasıl başladığını anlatan Ahmet Rasim, Âşık Coşkun’un *Şehir Mektupları*’ndan bahsederken kullandığı “saraka” kelimesi hakkında bir takım açıklamalarda bulunmuştur.

Yazar, tartışmaya neden olan ve *İrtika*’nın 2. sayısında yer alan makalesinde Türkçe şiirden tam olarak neyi kastettiğini açıklamaktadır. Ahmet Rasim, burada, Âşık Coşkun ve Recep Beşe gibi şiir yazar şairlere “*Ümmetin eskâr-ı şairânesini böyle hayîde mezâmin ile alûde etmeyin. Sizin yaptıklarınız İstanbul şivesi üzere sünûh eden ebyât ve mesari'de bulunan Arâbî ve Fârisî kelimelere Türkçe mukabele bulmaktır. Buna tercüme-i zihniye derler*” şeklinde bir uyarısının olduğunu, dolayısıyla Türklere karşı bir hakaretin söz konusu olmadığını belirtmiştir.

Ahmet Rasim “dilde tasfiye” olarak da nitelendirebileceğimiz bir tarzda yazmanın doğuracağı olumsuzluklara da dikkati çekmiştir:

Biz açık sırf Türkçe yazacak olursak bunu herkes anlar ve bu sayede ulûm ve maârif her tarafa yayılır. Bu mülahazada iki nokta-i nazar var. Birincisi anlamak nedir? İkincisi anlatmak nasıl olur? Müsaadenizle gizli bir üçüncü daha ilave edeyim: Biz nasıl anlar ve nasıl anlatır isek matlup olan fayda husule gelir? Evvelâ bu üç

nokta-i mühimmeyi halledelim. Eğer açtığınız çığıra sülûk edecek olursak emin olun ki yine Türklere bildiklerini tekrar etmekten başka bir hizmet görmüş olamayız. Çünkü daire-i mütalaat son derecede mahdût kalacaktır. Çünkü bir şeyi anlamak için zihnin, dimağın o şey hakkında hiç olmazsa zerrece vukufu olması lâzımdır (Ahmet Rasim 1315/5: 1187).

Edebiyatta asıl kuralın, hitap edilen kitlenin anlayacağı şeyi, “güzelce anlatmak” suretiyle yazmak olduğunu belirten yazar, hiçbir milletin büyük yazarlarının “*kendi köylülerinin lisanını*” duyguları anlatmak için kullanmadığını söylemiştir. Doğu ve Batı ediplerinin hiçbir zaman “âvâmpesendâne” yazmadıklarını belirten yazar, onların lisanlarına da “bugünkü lisan”, “yarıncı lisan” nazarıyla bakmadıklarını ifade etmiştir. Onların nesir ve şiirlerinde yer alan kelime ve terkiplerin, cümle tertibi için bir ahenk oluşturduğunu, yani onların nesir ve şiiri terennüm ettiklerini belirtmiştir. Eserlerinde musikiyi arayıp şiiri teganni eden bu edipler, halkı da kendilerinin icat ettikleri edebî nağmeleri teganniye mecbur kılmışlardır.

Ahmet Rasim, dil ve edebiyat hakkındaki görüşlerinin yeni olmadığını, aynı fikirleri diğer makalelerinde de tekrarladığını, *İrtika* gazetesinin 3. ve 4. sayılarındaki “İcmâl-i Edebî” başlıklı yazılarına bakıldığında bu tür değerlendirmelerinin Şehir Mektupçuluğu ile ilgisi olmadığını görüleceğini de ifade etmiştir.

Âşık Coşkun’un bir konuda fikir sahibi olduğunda onu âdeta ben biliyorum deyip bir daha geri adım atmadığını ifade eden Ahmet Rasim, “*nişanlı ve askere gitmiş*” konusunda ise “*şiir samimi olmazsa sahtedir*” düşüncesini dile getirmiştir.

Yazar, “*Bugünkü gün tahlil, tetkik günüdür*” diyerek “div” ve “dev” meselesinde kendisine kanıt sunmasını isteyen Âşık Coşkun’a “*delil mi istiyorsunuz, buyurun*” diyerek; *Tarik* gazetesinin 5 Mart 1315 tarihli nüshasında “Recep Beşe’ye” ithafen yayımlanan şiirin “*Mikroba kıyas edersen dev olur!*” mısrasına açıklama olarak konulan “*div’in Türkçesi*” kaydının, mısrada yer alan ‘dev’ kelimesinin açıklaması olarak kullanıldığını belirtmiştir. “Div’in Türkçesi” meselesinde Âşık Coşkun’un açıklamalarına da yer veren Ahmet Rasim, bu konuda Âşık Coşkun’u “hata-yı azim” yapmakla suçlamıştır:

Hazret! Bu tezadı siz ne ile örteceksiniz? İşte delil! İşte burhân! Şimdi siz Şehir Mektupçusu olsanız böyle bir fırsattan istifade ederek saraka etmez misiniz? Gördünüz mü? Şehir Mektupları’nu kimlerin muavenet-i kalemiyesiyle yazıyormuşum. Ciddiyet ne tarafta imiş? Anlaşılırdı mı? Ben dev, div’in Türkçesi değildiri;

hatadır dedim. Başka bir şey demedim. İşte söyledim. Ben hem Şehir Mektupları 'yla iştiğal ederim, hem de aklımın erdiği mebahise karışırım. (...) Letaif-i Rivâyat'ta yazmış olduğumuz hikâyât-ı mudhike ile arada sırada neşir ve tercüme ettiğiniz beliyât-ı mudhike fıkraları komiklikte benim Şehir Mektupları'ndan aşağı kalır mı? Biz üstadta riâyet edenlerdeniz. Yazdığım o mektuplara – dikkat edilecek olursa – tavr-ı tahrir-i üstad kokuları sinmiştir (...) (Ahmet Rasim 1315/5: 1188).

Ahmet Rasim, *İrtika*'nın 4. sayısında yer alan “İcmâl-i Edebî”¹⁰ adlı yazısını da bu makalenin sonuna eklemiş ve bu kısımda, sade yazmanın doğuracağı güçlükler üzerinde durmuştur. Dilde her kelimenin “*mâ'nâ-yı hakiki ile*” kullanılmadığına dikkati çeken yazar, kelimelerin dâhil oldukları terkip veya cümlelerde başka başka görevler, anlamlar yüklenebileceğine ve okuyucunun zihninde de farklı anlamlar kazanabileceğine vurgu yapmıştır.

Sadeliğin her lisan için meziyet olduğunu söyleyen Ahmet Rasim, sadelikten maksadın “*avam ağızında yıpranmış*” kelimeleri kullanmak demek olmadığını ifade etmiştir. Edebiyat sanatının tâbi olduğu kuralların bulunduğunu belirten yazar, dilin de belirli bağlarının, bir işleyiş biçiminin olduğundan bahsetmiştir. Ahmet Rasim, lisandan kaldırılacak maddeler ile onların yerine konulacak öğelerin, ancak zamanın edipleri ve dil bilimcileri tarafından belirlenebileceğini söylemiş ve bu konuda Şinasi, Abdülhak Hamit, Recaizade Mahmut Ekrem, Muallim Nâci, Samipaşazade Sezai gibi ediplerin edebiyatımız için yaptığı yeniliklere değinmiştir. Yazar, bu ediplerle yetişen ve yetişecek olan kalem sahiplerinin şive ve dilin esasını sağlamlaştırmak için çalıştıklarını ve çalışacaklarını da ifade etmiştir.

Ahmet Rasim, dilde sadeleşme konusunda cevaplanması gereken sorulara dikkati çekmiş, dilin doğal yapısına aykırı davranmanın oluşturacağı zararlara da işaret etmiştir:

Lisan nedir, ne suretle tekâmül eyler, ne suretle mazhar-ı terakki olur, kelime, his, hüsn-i ifade nedir, tabiat-ı beyân ve sâdegî-i elfâzın ifade üzerindeki tahakkümü ne derecededir, lisanın kavaidi ne yolda olmalıdır. Türkçe dediğimiz bu lisan nelere muhtaçtır, ıslahat-ı lisaniyenin tâbi olduğu makasid ne türlü manialara husulpezir olamaz, ne türlü mülahazât ve tetebbuât ile meydana gelir buralarını bilmeyen, hatta anlayamayan avamın celb-i teveccühü için

¹⁰ Bu yazı *Mecmûa-i Ebuzziya* dergisinde “Sade Yazalım” başlığı ile de yayımlanmıştır. Ahmet Rasim (1316), “Sade Yazalım”, *Mecmûa-i Ebuzziya*, Y. 18, S. 82, s. 1697-1700.

moda çıkarmak ve lisanı üryân, perişân, akraba ve hîşânından dûr, müzeyyenât-ı edebiye ve lafziyesinden mahrum bırakmak cereyan-ı evvele zıt ve muâriz ikinci bir seyl-i terakki-şikenâne açmak demektir (Ahmet Rasim 1315/5: 1189).

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Ahmet Rasim İrtika'nın 4. sayısında yayımlanan "İcmâl-i Edebî" adlı makalesini "Âşık Coşkun Efendi'ye" isimli makaleye ekleyerek yayımlamıştır. İcmâl-i Edebî'nin, söz konusu makaleye eklenmeyen, son paragrafında ise Ahmet Rasim, halkın zihnî gelişimi için Ahmet Mithat Efendi'nin çeyrek asırdan beri yürüttüğü faaliyetlerden övgüyle bahsetmiştir. Ahmet Rasim, ayrıca

Türkçe Şiirler, Türkçe yazmak, kavaid-i Osmaniye'yi değiştirmek, lisanı terakib-i nahviye-i Arabiye ve Farisiye'den kurtarmak, meselâ eğlenmek manasına 'yaşamak', koltuk verme manasına 'şâtâf' gibi kelimeler kullanmak, 'ben geldim' yerine 'özüm geldi' demek, maziye 'geçmiş', hâle 'geçiyor', âtiye 'ileri', denize 'koca yalak' mukabillerini bulmak gibi bidatlerin zuhur" etmesine rağmen "fıkr-i ticaret ve ziraatı mülhim, İslâmiyet ve Türklüğü mübeyyin, maişet-i beytiyeyi muarrif, izdivaç ve tenasülde mündemiç hüküm-i ictimaiyeyi müfessir, örf ve âdet ve kanun ve nizâmı nâtik, vezâif-i ictimaiyye ve İslâmiyeyi hâkî, Türklüğün ne türlü bir meziyet-i kavmiyeye âlem olduğunu muvazzıh, sanat ve marifetin bir milleti, servet ve saadetin hangi derecesine is'âd edeceğine müş'ir ve daha sair levazım-ı medeniyeyi şâmil

eserlerin ortaya çıkamadığını, ancak bu konuda ümitvar olduğunu da belirtmiştir (Ahmet Rasim 1315/4: 13). Bu makaleden yaklaşık bir ay sonra Ebuzziya Tevfik, "Mülâhaza-i Mahsusa" unvanlı makalesiyle, Ahmet Rasim'in iki ayrı gazetede iki ayrı ismi (İcmâl-i Edebî / Sade Yazalım) taşıyan bu makalesine değinmiş, Ahmet Rasim'le benzer doğrultuda görüşler ileri sürmüştür (Ebuzziya Tevfik 1315: 1281-1283).

Âşık Coşkun'un bu konuda ulaşılabildiğimiz son makalesi "Ahmet Rasim Efendi'ye" isimli yazıdır. Ahmet Rasim'in son makalesini okuduğunu, aynı konuları tekrar tekrar tartışmanın faydasız olacağını belirten yazar, bu konunun okuyucuların takdirine bırakılmasını ve her iki tarafın da verilecek hükme boyun eğmesini tavsiye etmiştir. Lisanının ne yolda ıslah edilmesi gerektiği konusunda Ahmet Rasim'in savunduğu fikirlerin bir kısmına katıldığını belirten yazar, bu fikirlerin bir kısmını da doğru bulmadığını ifade etmiştir. Yazar, bu fikirlerden hangilerine katılıp, hangilerine katılmadığını daha önceki makalelerinde açıkladığını belirtmiştir. Edebiyat dilinin sadece beş altı kişinin hükmünde olamayacağını savunan yazar,

Ahmet Rasim ve onun gibi yazarların kullandığı dilin, ümmetin dili olmayacağını savunmuştur (Âşık Coşkun 1315/4: 1202).

Ahmet Rasim'in "Hiçbir millet eâzım-ı erbâb-ı kalemi kendi köylülerinin lisanını kendi sünûhatını tahkiyeye vasıta edinmemiştir" sözlerine karşılık Âşık Coşkun, dili köylülerin lisanı derecesine indirerek sadeleştirmek istemediklerini, amaçlarının muhatabı olan Osmanlılara meseleyi mümkün oldukça kolay anlatmak olduğunu ifade etmiştir. Yazar, söylenilenleri halka anlatamadıktan sonra halkın duygusunu açmanın ve bilgisini çoğaltmanın da mümkün olmayacağını dile getirmiştir (Âşık Coşkun 1315/4: 1202).

Âşık Coşkun ile Ahmet Rasim arasındaki bu tartışmalarda ismi geçen bir diğer kişi de "Recep Beşe"dir. Recep Beşe isminin kime ait olduğu tespit edilememiştir, ancak isimlendirmenin Giritli Aziz Efendi'nin "Muhayyelât" adlı eserindeki "Recep Beşe" hikâyesinin kahramanından mülhem olması kuvvetle muhtemeldir.

Siz bana karşı söz söyler iken beni emminiz oğlu İrecep Beşe sanarak söz söylediğinize ben şaştım. Ben ilk şiirimi ona takdim eylediğim zaman onun bir tefrîte saptığını yüzüne karşı söylemiş idim. Ben ne istulâh parlatmakta sizin tarafınızı tutarım ne de Özbekçe yazmakta onun tarafını! Ben bugün dili dürüst bir Osmanlının söylediği gibi yazmak taraftarıyım. Efkârımı en güzel anlayan yalnız Nazif Süruri Beyefendi çıktı. İnşallah anlayanlar çoğaldıkça çoğalır da ona karşı dahi anlamayanlar azaldıkça azalarak lisanımız sadeleşecek üçüncü devresine girer. İkinci devresinde kadınlarımız ile gayr-i Müslim Osmanlı arkadaşlarımız lisanımıza ortak olmaya başladıkları gibi o üçüncü devrede de bunlar lisanımıza bizim kadar sahip olduktan fazla ecnebiler dahi bu güzel lisana ortak olabilirler. Bir lisan birkaç kişi arasında fikir alışverişine vasıta olmakla asıl 'lisan' hükmüne giremez. Müştereklerini ne kadar çoğaltır ise o kadar 'lisan' olur (Âşık Coşkun 1315/4: 1202-1203).¹¹

¹¹ Nazif Süruri Bey, "Osmanlı Lisanı Ne Kadar Sadeleştirilebilir?" başlıklı makalesinde Ahmet Mithat Efendi'nin aynı adı taşıyan yazısını okuduğunu belirtmiş ve Ahmet Mithat Efendi'nin lisanın mümkün olabildiği kadar sadeleştirilmesi konusundaki tavrından memnun olduğunu dile getirmiştir. Nazif Süruri Bey dilin sadeleştirilmesi; Türkçede karşılığı olan ve "menus olmayan" Arapça ve Farsça kelimelerin kullanımdan kaldırılması; dilin kendi kurallarına göre düzenlenmesi; lisanın Türkçe, Arapça ve Farsçanın (bu üç dilin) kuralları gözetilerek yazılmasının yazar ve okuyucular için zorluğu gibi hususlara değinmiş, Ahmet Mithat Efendi'nin de ifade ettiği gibi, kendi lisanımızın kurallarının dikkate alınarak yazılması gerektiğini savunmuştur. Muhtaç olunan kelimeleri başka dillerden alabileceğimizi, ancak bunları kendi dilimizin kurallarına tatbik

Öte yandan Ahmet Rasim'in makalelerinde yer alan şu ifadeler de Recep Beşe ismini kullanan kişinin, Âşık Coşkun ile Ahmet Rasim arasındaki tartışmaya dâhil olduğunu göstermektedir:

Recep Beşe nâm şair-i terzebân ile Âşık Coşkun nâm hakîm-i nev-beyân arasında teati kılıldığı gazetelerde görünen manzûmât-ı münakaşa meyanında kozmoğrafya ve mebâdi'-i coğrafyaya dair şayan-ı nazar epeyce keşfiyât münderic bulunduğu ve hatta 'div'in Türkçesinin 'dev' olduğu hakkında bir de mülâhaza-i indiyeye serd edilmekle en imlacırlarca mûcib-i kâl ü kâl olduğu ayrı ayrı söyleniyor (Ahmet Rasim 1513/1: 3).

Âşık Coşkun'un bu makalesinden sonra Ahmet Rasim *İrtika* gazetesinde ve *Şehir Mektupları*'nda yeri geldikçe bu konuyla ilgili olarak değerlendirmelerde bulunmuş; Âşık Coşkun, İrecep/Recep Beşe, Âşık Ömer vs. isimlerle ilgili olarak yarı alaylı – mizahi yazılar kaleme almaya devam

ederek kullanmak gerektiğini söyleyen Nazif Süruri Bey, iki seneden beri bu fikri desteklediğini ifade etmiştir. *Haftalık Malumat*'ta bu konuya dair "makalelerim ve oldukça güzel örneklerim" vardır diyen yazar, o makalelerde "Arabî Farisî izafet ve sıfat cümle ve terkiplerine" tesadüf edilemeyeceğini vurgulamıştır. Nazif Süruri Bey, Ahmet Mithat Efendi için "kendi muteber gazetelerine emir versinler, şimdilik yalnız ufak tefek şun ve havadise mahsus olmak üzere bu yolda tatbikata başlanılsın ve Türkçe kavaidine tevfikân sade yazılar yazılsın. Biz de Malumat ve Servet'imizle yazmaya gayret edelim. Bakalım nasıl olur. Ümit ederim ki muvaffakiyet husule gelir" diyerek makalesine son vermiştir (Nazif Süruri Bey 1315: 3). Ahmet Mithat Efendi 25 Mart 1315 tarihli *Tarik* gazetesinde "Nazif Süruri Beyefendi'ye" adlı yazı ile Nazif Süruri Bey'in makalesine cevap vermiştir. Ahmet Mithat Efendi bu makalesinde, Nazif Süruri Bey'in makalesini okuduğunu, sadelik konusunu ilk teklif edenin kendisi olmadığını, bunu zamanın ihtiyacının ortaya çıkardığını söylemiştir. Osmanlılığın terakkisinin, yazdıkları şeyleri birbirlerine beğendirmekle değil, faydalı bilgileri, yüce fikirleri bilgice, fikirce kendilerinden aşağı olanlara göstermekle olacağını ifade etmiştir. Sadeleşmeye karşı olanların, dilimizin yok olacağı yönündeki telaşlarına da değinen yazar, zamanın ihtiyacı söz konusu olduğunda telaş etmenin onun önüne geçemeyeceğini belirtmiştir. Öte yandan zamanın ihtiyacı söz konusu olmadığında desteklemenin de bir fayda getiremeyeceğini ifade etmiştir. İki tarafın da itidalli davranmasını isteyen yazar, "sadeleştirilim, bakalım fayda olursa devam ederiz, olmazsa yine eski hâle döneriz" diyerek dil konusundaki tutumunun sadelikten yana olduğunu göstermiştir. Ahmet Mithat Efendi, "Benim gazetem yoktur ki şöyle yazınız diye emir verebileyim. Ben yalnız kendi başıma bir adamım. Hangi gazeteye istersem yazılarımı ona veririm. Siz Servet'te, Malumat'ta öyle yazar iseniz pek umarım ki bir üçüncüsü de başka bir gazetede öyle yazar. Herhalde inayetinize teşekkürler ederim kardaşım!" diyerek makalesine son vermiştir (Ahmet Mithat Efendi 1315/2: 2).

etmiştir (Ahmet Rasim 1315/6: 29).¹² Ayrıca *İrtika*'da “Yeni Tayyar-ı Muharrir- i Nev-cedid” imzasıyla ve “Şehir Mektupçusu’na” hitabıyla yayımlanan “Hafta Mektupları”nda da “Âşık Coşkun, İrecep Beşe, Ahmet Rasim” isimleri etrafında mizahî yazılar yer almıştır (Yeni Tayyar-ı Muharrir-i Nev-cedid 1315/1: 4; Yeni Tayyar-ı Muharrir-i Nev-cedid 1315/2: 4).

Ahmet Rasim ile Âşık Coşkun arasındaki bu tartışmada dikkati çeken en önemli husus; “Âşık Coşkun” müstearını kullanan ismin ifşa edilip edilmemesi durumunda, iki tarafın takındığı tutum olmuştur. Bir yandan “*Letaif-i Rivâyât'ta yazmış olduğunuz hikâyât-ı mudhike ...*” diyerek bu takma adı kullanan ismin Ahmet Mithat Efendi olduğuna dair açık bir gönderme yapılırken, diğer yandan *Malumat*'ın 177. sayısında yayınlanan “Âşık Coşkun’a Mukabele” adlı makalede yer alan ifadelerle, Ahmet Mithat Efendi, bu tartışmanın dışındaymış gibi bir izlenim uyandırılmıştır. Bu tutumun nedeni hakkında kesin bir hükme varmak mümkün olmamakla birlikte, biz bu durumu, tarafların “bilinçli kurguladıkları bir tartışma” olarak değerlendirmekteyiz. “*Türkçe Şiirler*”le doruk noktasına ulaşan “sadeleşme, dilin ıslahı, Türkçe şiir, dönemin ihtiyaçlarına uygun bir şiir ve edebiyat dili oluşturma” düşüncesini gündemde tutma, konuyu tartışmaya açma ve edebiyat mahfillerine fikirleriyle yön verme düşüncesi iki tarafın amaçları arasında değerlendirilebilir.

Âşık Coşkun *Türkçe Şiirler* tartışmasında, Türk şiirinin halkın anlayabileceği tarzda, Türk dil bilgisi kurallarına uygun ve Türkçe kelimelerle kurulu olmasının yanında; Türk hissiyatını yansıtan bir muhtevaya sahip olması gerektiğini de savunmuştur. Ahmet Rasim ise “dilde tasfiye” olarak nitelendirebileceğimiz bu duruma karşı çıkmış; Türkçe şiirden maksadın “*hiss-i müşterek-i millîyi sahaif-i dil-âvîz-i bedâyi'de nakş ve ispat*” etmek olduğunu belirterek “*samimi şiir*”den yana olduğunu dile getirmiştir.

Sonuç olarak; dilde sadeleşme ve yaşanan çağın gereksinimlerine ve Türk halkının hissiyatına uygun bir şiir ve edebiyat dili oluşturma düşüncesi içerisinde değerlendirebileceğimiz “*Türkçe Şiirler*” tartışması, II. Abdülhamit devri edebiyat tarihinin daha iyi anlaşılması ve yorumlanması adına büyük bir önem arz etmektedir. Bu konuda yapılacak daha detaylı

¹² Ahmet Rasim bu makalesinde, Tevfik Fikret'in *Servet-i Fünun*'da yayımlanan “Tasfiye-i Lisan” adlı yazısının bir kısmı ile Müstacâbizâde İsmet Bey'in *Musavver Terakki*'de yayımlanan musahabesinden bir parçayı aynen alıntılararak, her ikisinin de “*tabiat-ı maksada tamamen mutabik*” olduğunu belirtmiş ve “sadelik ve Türkçe yazmak” konusunda bu iki isimle aynı düşünceleri paylaştığını ifade etmiştir. Ahmet Rasim'in bu konuda örnek olarak verdiği isimlerin, dönemin farklı edebiyat anlayışı içinde olması, yazarın her iki grup tarafından da kabul görmeyi hedeflediğini göstermektedir.

araştırmalar, Türk edebiyatının kültürel ve eleştirel anlamdaki zenginliğini arttıracak yorumların ve bulguların ortaya çıkmasına vesile olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmet Mithat Efendi (1315/1), “Lisan Meselesi”, *Tarik*, S. 4740, s. 3.
- _____ (1315/2), “Nazif Süruri Beyefendi’ye”, *Tarik*, S. 4761, s. 2.
- _____ (1886), “Edebiyat-ı Tercüman”, *Tercüman-ı Hakikat*, S. 2372, s. 3.
- Ahmet Rasim (1315/1), “Hafta Mektupları”, *İrtika*, S. 1, s. 3.
- _____ (1315/2), “İcmâl-i Edebî”, *İrtika*, S. 2, s. 5.
- _____ (1315/3), “Âşık Coşkun’a Mukabele”, *Malûmat*, C. 8, S.177, s. 1142-1146.
- _____ (1315/4), “İcmâl-i Edebî”, *İrtika*, Y. 1, S. 4, s. 13.
- _____ (1315/5), “Âşık Coşkun Efendi’ye”, *Malûmat*, C. 8, S. 179, s. 1187-1189.
- _____ (1315/6), “Mülâhaza”, *İrtika*, Y.1, S. 8, s.29.
- _____ (1316), “Sade Yazalım”, *Mecmûa-i Ebuzziya*, Y. 18, S. 82, s. 1697-1700.
- ARTAN, Gündüz (1994), *Tanzimattan Günümüze Takma Ad, Soyadı, Rumuz Dizinleri*, Türk Kütüphaneciler Derneği İçel Şubesi Yayını, İçel.
- Âşık Coşkun (1315/1), “Recep Beşe’ye”, *Tarik*, S. 4741, s. 2.
- _____ (1315/2), “Yazıcı Rasim Efendi’ye”, *Tarik*, S. 4751, s. 3.
- _____ (1315/3), “Ahmet Rasim Efendi’ye”, *Malûmat*, S. 178, s. 1168-1170.
- _____ (1315/4), “Ahmet Rasim Efendi’ye”, *Malûmat*, C. 8, S. 180, s. 1202-1203.
- ÇALIK, Etem (1999), *Türk Edebiyatında Müstear- Mahlas ve Tapşırmlar*, Aktif Yayınevi, Erzurum.
- DURGUN, H. Harika (2015), *Ahmet Mithat Efendi ve Edebiyat*, Dergâh Yay., İstanbul.
- Ebuzziya Tevfik (1315), “Mülâhaza-i Mahsusa”, *Malûmat*, C. 8, S. 184, s. 1281-1283.
- GÖKÇEK, Fazıl (2006), *Osmanlı Kapısında Büyüme*, İletişim Yay. İstanbul.
- _____ (2009), *Bir Tartışmanın Hikâyesi: Dekadanlar*, Dergâh Yay., İstanbul.
- İmzasız (1899), “Musahabe”, *İkdam*, S. 1696, s. 2-3.
- İmzasız (2010), “Ahmet Mithat” *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* C.1, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- İnternet: O. Aykaç, (Aralık 2014), Bir Tanzimat Aydınının Gözüyle Halk Edebiyatı, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol. 8, Web:

http://www.asosjournal.com/Makaleler/2009641517_415%20ONUR%20AYKA%C3%87.pdf adresinden 18 Nisan 2015'te alınmıştır.

- LEVEND, Ağâh Sırrı (2010), *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Dil Derneği Yayınları, Ankara.
- Mehmet Celal (1318), *Teracim-i Ahval-i Meşahir Yahut Zamanımız Osmanlı Üdeba ve Muharrirîni: Ahmet Rasim Bey*, Kasbar Matbaası, İstanbul.
- Nazif Süruri Bey (1315), "Osmanlı Lisanı Ne Kadar Sadeleştirilebilir?", *Servet: Malûmat*, S. 291, s. 3.
- NERKİZ, Ummahan (2013), *Ahmet Rasim'de Edebî Tenkit*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- ÖKSÜZ, Yusuf Ziya (2004), *Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi*, TDK Yayınları, Ankara.
- TANSEL, Fevziye Abdullah (1989), *Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri – 1. Şiirler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit (1910), *Kavgalarım*, Tanin Matbaası, İstanbul.
- Yeni Tayyar-ı Muharrir-i Nev-cedid (1315/1), "Hafta Mektupları 'Şehir Mektupçusu'na' ", *İrtika*, S. 9, s. 4.
- Yeni Tayyar-ı Muharrir-i Nev-cedid (1315/1), "Hafta Mektupları 'Şehir Mektupçusu'na' ", *İrtika*, S. 10, s. 4.
- YILDIRIM, Tahsin (2006), *Edebiyatımızda Müstear İsimler*, Selis Kitaplar, İstanbul.